

ΜΕΡΟΣ Β΄ : Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιο Α΄ Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΣΤΟ «ΙΕΡΟΝ ΠΑΛΑΤΙΟΝ» - Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ

1. Εισαγωγή

Έχουν ήδη αναδειχθεί από τα προηγούμενα κεφάλαια, η οξύνοια, η παρατηρητικότητα, ο σκεπτικισμός, η αποφασιστικότητα, καθώς και η ικανότητα «ανατροπής» της Θεοδώρας, να μεταστρέφει δηλαδή την κάθε δυσάρεστη κατάσταση και αντιξοότητα προς όφελός της. Τοιουτοτρόπως, εμείς, στο παρόν κείμενο, εκτιμώντας τα παραπάνω, «αδιαμφισβήτητα» «εξουσιαστικά» προσόντα που κάθε διακεκριμένος μονάρχης θα έπρεπε να διαθέτει, όμως και με τις δέουσες επιφυλάξεις, θα προσπαθήσουμε να εμβαθύνουμε στο θέμα της ζωής και διακυβέρνησης της «από θεού δεδομένης» αυτοκράτειρας. Να ανακαλύψουμε τα όποια προτερήματα και ελαττώματά της, να εντοπίσουμε τα λάθη της, τα διακυβερνητικά της ολισθήματα και να αναλύσουμε τις τυχόν πιθανές εμμονές της, εμπάθειες, μνησικακίες της, όπως και τις όποιες απορρέουσες, εξ αυτών, συνέπειες. Σε κατακλείδα, να προσπαθήσουμε να αποδώσουμε τα εύσημα ή και τις όποιες ευθύνες αναλογούν στη Θεοδώρα, δικαιολογώντας, κατά τον τρόπο αυτό, την διάκρισή της ως «ιστορικά» ενδεδειγμένης βυζαντινής άνασσας.

2. Βασική αρχαία πηγή

Προκόπιος

Η Θεοδώρα του Προκοπίου, μετά την εγκατάστασή της στο «Ιερόν Παλάτιον» ως αυγούστα, αμέσως προσαρμόστηκε στον νέο της ρόλο που τόσο μόχθησε να κατακτήσει. Παράλληλα, ως «αδελφή ψυχή»¹ του συζύγου της, συνετέλεσε ουσιαστικά σε μια τυραννική εξουσία, η οποία προκάλεσε όχι μόνο την πλήρη

¹Από τον Προκόπιο αναφέρεται ότι οι επιθυμίες του ζεύγους Θεοδώρας-Ιουστινιανού έμοιαζαν ως αδελφές: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XIII, πργφ. 8-9, σ. 158.

σύγχυση και κατάλυση νόμων και θεσμών, αλλά κατέστηκε η κυρίως αιτία για την ανατροπή των πάντων.² Κατά τον ίδιο ιστορικό, η Θεοδώρα και ο σύνευνός της παρομοιάζονταν με αποτρόπαιους δαίμονες.³ Κάποιοι μάλιστα ισχυρίζονταν ότι ο Ιουστινιανός, δεν υπήξε γιος του Σαββατίου αλλά ενός υπερφυσικού τερατόμορφου όντος που συνενυρέθηκε ερωτικά με τη μητέρα του, ενώ η εταιρά κόρη του Ακακίου, δεχόταν «πολλάκις» στην κρεβατοκάμαρά της την επίσκεψη διαβολικών πλασμάτων, αντιληπτών από τους εραστές της.⁴

Κατά τον Προκόπιο, η Θεοδώρα, επιρρεπής σε μαγανείες, χρησμούς, προφητικά όνειρα και γενικά δεισιδαιμονίες,⁵ συχνά επισκεπτόταν διάσημους μάντεις, μάγους και φαρμακούς.⁶ Αναφέρεται μάλιστα από τον Καισαρέα χρονικογράφο, η περίπτωση του συριακής καταγωγής αργυραμοιβού Πέτρου, επωνομαζόμενου «*Βαρσύμη*», ενός «ανέλπιστα» διεφθαρμένου ατόμου. Αυτός, χάρη στις «περί μαγείας» γνώσεις του, κέρδισε την ένθερμη υποστήριξη της αυτοκράτειρας και, υπερφαλαγγίζοντας κάθε άλλον έντιμο ανταγωνιστή, έφθασε ως το ανώτατο αξίωμα του «κοιιάστορα»,⁷ του

² «Χρόνον μ.σν γρ πολέν νδοξαν Επασι τας τε γνώμαις Αεί καq τοις Τπιτηδεγμιασι καταντι κρεῖ Ἀλλήλοιν ἔνει, ἴστερον μέντοι Τζεπίτηδες αςτζν ζυμπλεπλάσθαι _ δόκησις αίτη Γγνώσθη... Τς δS τἌ Τμφανς στασιάζειν ποιούμενοι, διαστήσασθαι τε τοἔς υπηκόους καq τζν τυραννίδα βεβαίότατα κρατύνεσθαι Νσχον» Στο κείμενο αυτό, ο χρονικογράφος ισχυρίζεται πως η Θεοδώρα δεν έκανε τίποτε ξεχωριστά από τον Ιουστινιανό. Τουναντίον, οι δύο τους, αφού είχαν, ήδη, εκ των προτέρων καλλιεργήσει στους υπηκόους τους την εντύπωση μιας παντελούς διάστασης απόψεων πάνω στα διάφορα κρατικά ζητήματα, κατόπιν ομονοούσαν μεταξύ τους. Έτσι, έβαζαν από Χριστιανούς έως και Βενέτους να ερίζουν αντιμαχόμενοι ο ένας τον άλλο, ενώ, οι ίδιοι με διάφορα τεχνάσματα υφάρπαζαν περιουσίες και, αυθαιρετώντας διαρκώς, επέφεραν τον όλεθρο και διέσπειραν τον πανικό: βλ. Προκόπιου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. IV, κεφ. X, πργφ. 11-23, σσ. 124 -128.

³ Στο πρωτότυπο του Προκοπίου, οι αποτρόπαιοι δαίμονες αποδίδονται με τη λέξη «βρωτολογίω» ή κατά τον Σουίδα «βρωτολογιοφ»: «διἌ δZ Τμο' τε καq τοις πολλοις μθν οςδεπόποτε νδοξαν ο□τοι Cνθρωποι εγναι, Ἀλλ? Δαίμονες παλαμναιο' τινες καq Ὑσπερ ο³ ποιηταq λέγουσι βρωτολογιx φστην...»:βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XII, πργφ. 14., σ. 148.

⁴ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XII, πργφ. 14 -23, σσ. 148-152.

⁵ Η ίδια η Θεοδώρα, επιβεβαιώνοντας τα παρήγορα λόγια της Αντιοχέως χορεύτριας Μακεδονίας περί μελλοντικής μεγάλης τύχης της κόρης του Ακακίου, διηγείται ότι, ακριβώς εκείνη τη νύχτα, μια ονειρική μορφή την πρόσταξε να ελπίζει καθώς, μεταβαίνουσα στην Πόλη θα παντρευόταν τον «άρχοντα των δαιμόνων» και θα δέσποζε όλης της οικοούμένης: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ., XII, πργφ. 30-32, σ. 154.

⁶ Κατά τον Προκόπιο, η Θεοδώρα, από την παιδική της ακόμη ηλικία αλλά και σε όλη της τη ζωή, στήριζε την επιτυχία των «σκοτεινών» της επιδιώξεων σε μάγους και φαρμακούς, χρησιμοποιώντας χωρίς τύψεις τα διάφορα «ματζούνια», «βοτάνια» και δηλητήρια, που αυτοί της παρείχαν, για να χειραγωγήσει, καταστρέψει ή «εξαφανίσει τα θύματά της»: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XXII, πργφ. 20-27, σσ. 260-262.

⁷ Κατά τον Καισαρέα βιογράφο, Προκόπιο, ο «κοιιάστωρ» ήταν αξίωμα το οποίο, επί προηγούμενων καισαρών κατήχето από έμπειρους νομομαθείς και αφιλοχρήματους επιτελείς του παλατιού σαν τον Τριβωνιανό, τους γνωστούς «*αδιάφθορους*». Εν τούτοις, σύμφωνα με τη συνέχεια της εξιστόρησης του ίδιου ιστορικού, την εποχή θεοδώρας και Ιουστινιανού, όλοι οι επιλεγμένοι από εκείνους συνεργάτες πλην των «δικαίων και νομοταγών» Φωκά και Βάσσου, που καθαιρέθηκαν στο ξεκίνημα ακόμη της θητείας τους, υπήρξαν ανήθικοι τυχοδιώκτες. Οι συγκεκριμμένοι αξιωματούχοι, ως «*ληστές και*

«άρχοντα» δηλαδή των αυτοκρατορικών θησαυρών.⁸ Προηγουμένως, όμως, ο συγκεκριμένος οικονομολόγος είχε αντικαταστήσει τον επίσης ανυπόληπτο Θεόδοτο, διάδοχο του περιβόητου για τις «θηριωδίες» του, πατρικίου Ιωάννη Καππαδόκη, υπουργού οικονομικών και, επί σειρά ετών, στενού συνεργάτη του ζεύγους των ανάκτων. Κανείς, συνεχίζει την ιστορία του ο Προκόπιος, δεν τολμούσε να αντιταχθεί στη θέληση της «αυταρχικής και φιλόδοξης» Θεοδώρας Μήτε ο Ιουστινιανός, το πρώτο κατ' εξοχήν «θύμα» των παράλογων και άνευ ορίων απαιτήσεων και προσδοκιών της, κατάφερε να ξεφύγει από τα πλοκάμια της μαγείας και των δαιμονικών μεθόδων που χρησιμοποιούσε η «ραδιούργα» πρώην εταίρα. Έτσι ο ανηψιός του Ιουστίνου και διεκδικητής του θρόνου του Βυζαντίου, ο άλλοτε «ισχυρός» ύπατος με τα «φερέλπιδα» σχέδια περί αναδιάρθρωσης του κράτους και σύνταξης «δικαιων» και ευέλικτων νόμων, έδινε πλέον μια εντελώς διαφορετική μα εξ' ίσου άρνητική εικόνα. Το πορτραίτο ενός άβουλου μονάρχη, μειλίχειου, καλοπροαίρετου, προσιτού στους υπηκόους του, αλλά και απόλυτα υποταγμένου στις άλογες επιταγές της «σιδηράς, όμως, ταυτόχρονα «αιδικής» του αυγούστας.⁹

Σύμφωνα πάντα με το ληβελλογράφημα του Προκοπίου, η δήθεν «ευσεβής» και υπό την κάλυψη της «πίστης» της στο Χριστό, «χρηστή» αυτοκράτειρα Θεοδώρα, επιθυμούσε διακαώς και με κάθε κόστος να κυβερνήσει την αχανή αυτοκρατορία. Υπερόπτρια, επαρμένη, απρόσιτη στους πάντες καθώς και απροκάλυπτα καταφρονητική στους κατώτερους της, άφηνε άρχοντες και απλούς υπηκόους σε μια ατέλειωτη, «εξοργιστική» αναμονή αρκετών ημερών, μετά το πέρας της οποίας, ελάχιστοι ήσαν αυτοί οι προνομιούχοι, που θα είχαν την ευκαιρία να την αντικρυσουν. Τότε, εκείνοι, γεμάτοι δέος, με εμφανή «δουλοπρέπεια»¹⁰ και χαμηλό

φονιάδες», «παζάρευαν» και αγόραζαν τίτλους για μεγάλα χρηματικά ποσά, ενώ, «εν συνεχεία» τους ευτέλιζαν, δημεύοντας ή καταχρόμενοι τις περιουσίες ανυπεράσπιστων πολιτών και μοιραζόμενοι τα κέρδη με το ζεύγος των βασιλέων: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XX, πργφ. 4-17, σσ. 128-133, πρβλ. κεφ. XXI, πργφ. 2-18, σσ. 131-133, του ιδίου.

⁸Από τον Προκόπιο αναφέρεται ότι ο Πέτρος με το πατρώνυμο Βαρσύμης, γιος του Σίμονα, υπήρξε, πιθανόν, ένας από τους πιο ανέντιμους επιτελείς του θρόνου, επιλεγμένος και αυτός όπως και τόσοι άλλοι από τη Θεοδώρα. Λέγεται, μάλιστα, ότι ο Βαρσύμης «έκανε μάγια» στην αυτοκράτειρα και έτσι κατόρθωνε να την επηρεάζει και να τη χειραγωγεί παρά τη θέλησή της: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XXII, πργφ. 20-28, σσ. 260-262.

⁹Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XII, πργφ. 32, σ. 154, πρβλ. κεφ. XV, πργφ. 5-14, σ. 178, πρβλ. κεφ. XX, πργφ. 4-17, σσ. 128-131, πρβλ. κεφ. XXI, πργφ. 2-18, σσ. 131-133, πρβλ. κεφ. XXII, πργφ. 20-28, σσ. 260-262, του ιδίου.

¹⁰Στο σημείο αυτό, ο Προκόπιος φωτογραφίζει την κάποτε «τυχάρπαστη» ταπεινή μιμάδα, ως «γελοία» υπερόπτρια που, λόγω μιας παράξενης εύνοιας της τύχης, αδράττει την ευκαιρία να επιβάλει ως «δουλοδιδάσκαλος» τη δουλοπρέπεια στους περήφανους κατοίκους μιας, προ των ημερών της,

βλέμμα την προσκυνούσαν, αγγίζοντας, μόλις, με τα χείλη τους τις άκρες των πελμάτων της, ενώ, αμέσως μετά αποχωρούσαν, με τον φόβο μήπως τυχόν παράλειψή τους προκαλούσε τον θυμό και την «ισόβια» δυσμένειά της απέναντί τους. Διότι, τίποτε και κανείς, κατά την άποψη του Καισαρέα ιστορικού, δεν ήταν ικανοί να μετριάσουν, έστω και στο ελάχιστο, το μένος και την οργή της «μνησικάκης» Θεοδώρας.¹¹ Απάνθρωπη και ψυχρή εκτελέστρια των αποφάσεών της, τιμωρούσε αμείλικτα όποιον τολμούσε να τη θίξει έστω και ελάχιστα, ενώ, μόνο τους ευνοούμενούς της καλομεταχειριζόταν και αθώωνε¹²

Ο Προκόπιος αποφαίνεται πως η Θεοδώρα, στην πραγματικότητα απόλυτος άρχων και αρμοστής του Βυζαντίου, επέλεγε όχι μόνο αξιωματούχους της πολιτείας, αλλά και αυτούς ακόμη της εκκλησίας, με πρώτο της μέλημα, προφανώς, την ανικανότητα και τον, όσο το δυνατό, χειρότερο χαρακτήρα των εκλεγέντων κληρικών. Έτσι, επέτρεπε σε ιερωμένους να παραβιάζουν ανενόχλητοι τα δικαιώματα των πιστών και να υπερισχύουν των θυμάτων τους ακόμη και μετά την παραπομπή τους σε δίκες. Επίσης, ως «τίθη» ή «τίτθη», «γιαγιά» δηλαδή της κάθε οικογενείας, η αυτοκράτειρα ρύθμιζε η ίδια τους γάμους των παιδιών τους, με αποτέλεσμα, όλοι σχεδόν οι ελεύθεροι άνθρωποι να παντρεύονται «καταναγκαστικά» με άτομα, που συνήθως απεχθάνονταν. Μάλιστα, από τον ίδιο ιστορικό, αναφέρεται ότι σε περίπτωση που η νύφη δεν ετύγχανε της αρεσκείας της αυτοκράτειρας, τότε απαγόταν, ή και το χειρότερο, πολλές φορές αντικαθιστούνταν από άλλη γυναίκα, γεγονός που συνέβηκε στον γάμο του τιτλούχου Σατορνίνου.¹³ Ανάλογα ανίερος, θεωρείται και ο εξαναγκαστικός γάμος δύο αδελφών, χηρών και γόνων υπάτων, οι οποίες, αφού πρώτα κατηγορήθηκαν από τη Θεοδώρα ως «ελευθερίων ηθών», κατόπιν

ευημερούσας χώρας: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 14 -22, σσ. 178-180.

¹¹Στην *Απόκρυφη Ιστορία* του Προκοπίου, η Θεοδώρα, ως ανώτατη εξουσία, δεν λογοδοτούσε σε κανένα για τις σκληρές και εξ ίσου άδικες αποφάσεις της, παρά, με πείσμα και αρνούμενη κάθε παρέμβαση συμφιλίωσης με όποιον την είχε θίξει, προχωρούσε με «μίσος» στην εξουδετέρωση όλων των θυμάτων της: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 1-5, σ. 176.

¹²Μαστίγωμα, εξορία, θάνατος ήσαν οι ποινές που επέβαλε η Θεοδώρα στα θύματά της. Όμως, καμιά φορά, πιθανόν από διαστροφή, μετέτρεπε σοβαρές καταστάσεις σε κωμικοτραγωδία και τότε «δρούσε» στη σκηνή, διασκεδάζοντας με τους εκάστοτε ρόλους της: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 19-25, σσ. 180-182.

¹³Ο Προκόπιος εξιστορεί την περίπτωση του «γαμπρού», μαγίστρου Σατορνίνου, ο οποίος αντί να νυμφεφθεί τη μνηστή του, μια ευγενή και «κόσμια» παρθένα, απήχθη από τη Θεοδώρα και ενυμφέφθη δια της βίας την, ήδη διακορευμένη, κόρη της Χρυσομαλλούς, παλιάς χορεύτριας και «επιστήθιας» φίλης της αυτοκράτειρας, όταν αυτή διατελούσε μιμάδα του Ιπποδρόμου: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 26-36, σσ. 204 -208.

εξαναγκάστηκαν από την ίδια να έλθουν εις «Γάμου Κοινωνίαν» με πτωχούς, κοινωνικά κατώτερους και ανυπόληπτους συζύγους.¹⁴

Η φιλοχρηματία, η «δίψα» για εκδίκηση, το πάθος για «φόνο» και η μαεστρία στο ψέμμα, είναι, κατά την άποψη του ίδιου ιστορικού, τα κατ' εξοχή κύρια ελαττώματα της Θεοδώρας. Οι ιδιότητες του χαρακτήρα της, οι οποίες, αν πράγματι ίσχυαν, με το πέρασ του χρόνου έγιναν για εκείνη έξη και κατέληξαν να αποτελούν ένα αναπόσπαστο μέρος του εαυτού και της πολυδιάστατης προσωπικότητάς της. Πάντως η πένα του Προκοπίου, από όσα εκείνος είδε ή αντελήφθηκε από διάφορα ακούσματα, εμμένει στην, από μέρους εκείνης, συστηματική παραποίηση της αληθείας και την εσκεμμένη διόγκωση γεγονότων. Παριστάμενη δε στις συνεδριάσεις της συγκλήτου, συμμετείχε «αβασάνιστα» στη θέσπιση ή ακύρωση νόμων, με κίνητρό της την αισχροκέρδεια και εξόντωση.¹⁵

Ο Προκόπιος μαρτυρεί πως η Θεοδώρα υπήρξε «υπέρ το δέον» φιλάρεσκη, ότι ένα μεγάλο μέρος της ημέρας το αφιέρωνε στη φροντίδα της ωραότητάς της,¹⁶ ενώ, όλο σχεδόν τον χρόνο διέμενε στα εξοχικά, παραθαλάσσια ανάκτορά της¹⁷ και ιδιαίτερα στο «*Ηριον*», στη ακτή του Βοσπόρου προς τη Μ. Ασία. Όμως και από εκεί, φιλόδοξη και εξουσιαστική καθώς ήταν, κατάφερνε να διοικεί και να ελέγχει τα πάντα. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, ένα απειράριθμο πλήθος έμπιστων αυλικών και κατασκόπων «διείσδυναν» παντού, αποτελώντας τα αυτιά και μάτια της «Δέσποινας»¹⁸ του Βυζαντίου. Παράλληλα, συνιστούσαν ένα ψυχρό εκτελεστικό «απόσπασμα», υπεύθυνο για κάποιες περίεργες εξαφανίσεις και δολοφονίες προσώπων. Σχετικά, αναφέρεται από τον Καισαρέα χρονικογράφο, η «τραγική» περίπτωση της Αμαλασούνθας, κόρης του ηγεμόνα των Γότθων Θεοδωρίχου και

¹⁴ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 26-36, σσ. 204-208, πρβλ. κεφ. XVII, πργφ. 7-15, σσ. 200-202.

¹⁵ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XIV, πργφ. 6-11, σσ. 168-170.

¹⁶ Στο θέμα του φαγητού, η Θεοδώρα διεκρινόταν από ακράτεια, δοκιμάζοντας ποικιλία φαγητών και ποτών, ενώ, ο ύπνος της ήταν μεγάλης διάρκειας: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 6-10, σσ. 176-178.

¹⁷ Στο σημείο αυτό ο Προκόπιος, αναφερόμενος στην ταλαιπωρία των αυλικών που ακολουθούσαν τη Θεοδώρα στο Ηραϊόν, καθώς και στους κινδύνους της θάλασσας από τις τρικυμίες και το τεράστιο κήτος «*Πορφυρίων*» που εμφανιζόταν και βούλιαζε τα σκάφη, επιδιώκει να τονίσει τον ατομισμό του ζεύγους, Θεοδώρας- Ιουστινιανού και την αδιαφορία τους για τις συμφορές των ανθρώπων: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 36-39, σ. 186.

¹⁸ Επίθετο και πιβεβλημένη προσφώνηση στη Θεοδώρα προς ένδειξη σεβασμού και λατρείας: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XV, πργφ. 30-31, σ. 184.

συζύγου του Θεοδάτου.¹⁹ Όταν η αριστοκρατική καλλονή, αποφάσισε να μετοικήσει στο Βυζάντιο, η ζηλόφθονη σύζυγος του Ιουστινιανού, φοβούμενη μήπως ο σύνευνός της ενδώσει στη γοητεία της Αμαλασούνθας, έστειλε ως πρέσβη στην Ιταλία, με, φαινομενικά, εντεταλμένη υπηρεσία και, δήθεν, με απόφαση του αυτοκράτορα, τον «σκοτεινό» συνεργάτη της, «Πέτρο Βαρσύμη. Στην πραγματικότητα, όμως, αποστολή και καθήκον του «δεξιού χεριού» της «δολοπλόκας» Θεοδώρας ήταν η «εξόντωση» της «άμοιρης» πριγκίπισσας,²⁰ έναντι αδρής αμοιβής, πράγμα το οποίο και εκτελέστηκε.²¹

Με σκοπό, κατά την άποψή μου, να υπερτονισθεί ο ιδιαίτερα «σαθρός» χαρακτήρας της Θεοδώρας, ο Προκόπιος «ξεθάβει» από το παρελθόν της, την, περίπου ταυτόσημη με εκείνη της Αμαλασούνθας, εντολή της για τη δολοφονία του νόθου γιου της Ιωάννη,²² «καρπού» της σχέσης της πρώην εταίρας με κάποιον άραβα εραστή της. Κατά τον Καισαρέα χρονικογράφο, η κοπή του νήματος της ζωής ενός παιδιού από την ίδια του τη μητέρα δεν αποτελεί απλά την πιο ανίερη και «ειδεχθή» πράξη. Ταυτόχρονα φωτογραφίζει την κενή από κάθε ίχνος μητρικού ενστίκτου, Δέσποινα,²³ η οποία, προκειμένου να διατηρήσει το θρόνο της με οποιοδήποτε κόστος και τίμημα, δεν δίστασε να εξοντώσει το ίδιο της το σπλάχνο, φοβούμενη μη το πληροφορηθεί ο

¹⁹ Προκοπίου, *Ιστορία*, αρχ. κείμε., τόμ. V, κεφ. IV, 17.

²⁰ Στο *Ιστορία*, ένοχος για το θάνατο της Αμαλασούνθας αναφέρεται ο σύζυγός της Θεοδάτος, με κίνητρο τη αποκλειστική διαδοχή του στο θρόνο των Γότθων: Προκοπίου, *Ιστορία*, αρχ. κείμε., τόμ. V, κεφ. IV.

²¹ Εικάζεται από τον Προκόπιο, ότι ο Πέτρος προέτρεψε και έπεισε τον Θεοδάτο να εξοντώσει την Αμαλασούνθα, ώστε να εξασφαλίσει τη διαδοχή του στη βασιλεία των Γότθων. Αντ' αυτού, ο Βαρσύμης εισέπραξε από τη Θεοδώρα, ως αμοιβή, το αξίωμα του μαγίστρου (*magister officiorum*), του αρχηγού δηλαδή της ανακτορικής φρουράς: Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμε., τόμ. VI, κεφ. XVI, πργφ. 3-5, σσ. 188-190.

²² Η Θεοδώρα, παρότι κατέφυγε σε μια από τις συνηθισμένες μεθόδους της, εν τούτοις δεν κατάφερε να αποβάλει και, απρόθυμα, έφερε στην ζωή ένα αγόρι. Ο πατέρας του παιδιού, φοβούμενος μήπως η Θεοδώρα σκότωνε το νεογέννητο, το πήρε μαζί του στην Αραβία και μόνο πριν πεθάνει απεκάλυψε στο γιο του την ταυτότητα της πραγματικής του μητέρας: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμε., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 16-23, σσ. 202-204.

²³ Ο Προκόπιος, επιθυμώντας να καταδείξει την υπεροχή της Θεοδώρας και του Ιουστινιανού, αναφέρει ότι, σε παρελθόντες χρόνους, μόλις τα μέλη της συγκλήτου παρουσιάζονταν στον καισαρά και προκειμένου να τον τιμήσουν, έφεραν το χέρι τους στο δεξιό μέρος του στήθους, ενώ εκείνος τους φιλούσε στο κεφάλι και τους επέτρεπε να αποσυρθούν. Στην περίπτωση, όμως, του εν λόγω ζεύγους υπεροπτών, όλοι ανεξαιρέτως οι πολίτες, αξιωματούχοι και μη, ξάπλωναν με το πρόσωπο στο πάτωμα και, με άκρως τεντωμένα χέρια και πόδια, άγγιζαν με τα χείλη τους το ένα πόδι του καθένα τους και κατόπιν, με δέος, σηκώνονταν όρθιοι. Πρέπει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι, τους συγκεκριμένους αηγιούστους, δεν τους προσφωνούσαν «βασιλεύ» και «βασιλίσ», αλλά «δέσποτα» και «δέσποινα», ενώ, όλους τους υπόλοιπους τιτουλόχους, μόνο με τη λέξη «δούλε»: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμε., τόμ. VI, κεφ. XXX, πργφ. 21-26, σσ. 354-356.

3. Σύγχρονοι βυζαντινολόγοι – Ιστορικοί συγγραφείς – Μυθιστοριογράφοι

3.1 C. Diehl

Σύμφωνα με τον C. Diehl, μια μέρα του έτους 527 μ. Χ., η «εκ του πορνείου» Θεοδώρα, εισήλθε και επίσημα, ως σύνευνη πλέον του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, στο «Ιερόν Παλάτιον»²⁴ του Βυζαντίου. Ψύχραιμη, φιλόδοξη και δεσποτική, προσαρμόστηκε, άμεσα, στην «ασύλληπτη» πολυτέλεια της νέας της κατοικίας,²⁵ η οποία, αποτελούμενη από ατελείωτα κτίρια και απασχολώντας άτομα, πέραν των δέκα χιλιάδων σε διοικητικό και υπηρετικό προσωπικό, συνέθετε μια ολόκληρη πόλη. Συμπορεύομενος με τον Προκόπιο, αλλά, αναμφίβολα, θετικότερος ο C. Diehl, αποφαίνεται πως η «τυχάρπαστη» πρώην μιμάδα, η «χαμένη» μέσα στη ματαιοδοξία της, δημιούργησε ένα «εξαιρετικά» περίπλοκο πρωτόκολλο με απαιτητική εθιμοτυπία²⁶ και, εκ διαμέτρου αντίθετο, με την ηθελημένη απλότητα των πρώτων αυτοκρατόρων.²⁷ Όλα όσα σκανδαλίζουν τον Καισαρέα χρονικογράφο σχετικά με τους, ενίοτε, γελοίους «τύπους», την επίδειξη ισχύος και αλλαζονίας των ανάκτων, το στοίβαγμα ικετών στους προθαλάμους του «Ιερού Παλατίου», τα σκάνδαλα, τις ίντριγκες και τα μυστικά έσωθεν των βασιλικών δωματίων, αντίθετα ο C. Diehl, τα θεωρεί ως τίποτε το μη ασυνήθιστο, αλλά σαν μια κοινή εικόνα την οποία παρουσιάζουν όλες οι ανά τον κόσμο αυλές ηγεμόνων. Ο ίδιος δε, μας εξηγεί ότι όλες οι λεπτομερειακές περιγραφές, αντίστοιχες, σχεδόν, με αυτές του Προκοπίου,

²⁴Το «Ιερόν Παλάτιον», ένα θαύμα αρχιτεκτονικής καθώς και μουσειακός χώρος ανείπωτης χλιδής, ήταν γεμάτο πολύτιμα αντικείμενα, όπως χαλιά, πίνακες, κρύσταλλα, πολυτίμους λίθους και τόσο χρυσό, ώστε όποιος έμπαινε μέσα για πρώτη φορά πίστευε πως περνούσε την πύλη του ίδιου του ουρανού: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. 1, σσ. 45 - 46.

²⁵Η «στέγη» των βυζαντινών βασιλέων, ένα σύνολο ποικιλόμορφων κατοικιών, επεκτεινόμενο από την κορυφή και τις πλαγιές του λόφου έως και τη θάλασσα του Μαρμαρά, θύμιζε μυστηριακή πόλη, η οποία, κατά τον C. Diehl, ήταν, ουσιαστικά, ένα «αδιαπέραστο» και χλιδάτο άσυλο περικλείον μέσα του, κάθε ιδιωτική στιγμή, τελετουργία, τυχόν ερωτική ή πολιτική ραδιουργία της ζωής ενός αυτοκράτορα: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. I, σ. 45.

²⁶Την απαιτητική αυτή εθιμοτυπία, ηλθε να ταράξει ένα αναπάντεχο γεγονός, με αιτία τη γραφικότητα, αλλά και το θράσος του φανατικού αιγυπτίου μοναχού Μαρά. Ο συγκεκριμένος ερημίτης, ντυμένος με ένα βρώμικο, ποικιλόχρωμο κουρέλι, εισήλθε στο παλάτι με βιαιότητα και «έβρισε» τους αυτοκράτορες τόσο χυδαία και προκλητικά, ώστε όλοι περίμεναν την, συνήθη σε αυτές τις περιπτώσεις, έκρηξη οργής κυρίως της Θεοδώρας. Τότε, κατά τον C. Diehl, υπήρξε το τραγελαφικό γεγονός, κατά το οποίο, αντί της θύελλας, επεκράτησε η γαλήνη, ενώ, το ζεύγος των μοναρχών, με αξιοθάμναστη υπομονή, συνεχάρη τον Μαρά για τις θεολογικές του γνώσεις και τον φιλοξένησε στο παλάτι για περαιτέρω φιλοσοφικό στοχασμό: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. 1, σσ. 50-51.

²⁷C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. II, σσ. 53-56.

αποσκοπούν στην καλύτερη και πληρέστερη κατανόηση των ιδιοτήτων και προθέσεων της «ματαιόδοξης» Θεοδώρας, καθ'Ε όλη τη διάρκεια της απόλυτης μοναρχίας της.²⁸

Ο C. Diehl ισχυρίζεται ότι η φιλάρεσκη, αλλά και με πολιτική προνοητικότητα,²⁹ Θεοδώρα ήταν ταυτόχρονα επιδεικτική και «άνω του μέτρου» σπάταλη, προκειμένου να ικανοποιηθούν όλες της οι επιθυμίες. Από θέση ισχύος, διακωμωδούσε και αστειολογούσε, ακόμη και σε κρίσιμα σοβαρές περιπτώσεις, ενώ συνήθως, με τη βοήθεια των ακολούθων της, χλεύαζε και προπηλάκιζε τους υπηκόους της. Με ουδέτερο και αρκετά «αβρό» ύφος, σε σχέση με το αντίστιχο του Προκοπίου, ο βυζαντινολόγος επαναλαμβάνει τη σκληρή διακυβέρνηση του ζεύγους Θεοδώρας-Ιουστινιανού, την αναμφισβήτητη φιλαργυρία τους και τα εξ αυτής απορρέοντα εγκλήματα σφετερισμού περιουσιών και πλαστογραφίας. Τότε, αναφέρει ο ιστορικός, ένα μεγάλο πλήθος κατηγοριών, από πορνεία, παιδεραστία, ομοφυλοφιλία και ανατροπή καθεστώτος, προωθούνταν σε «ειδικό» δικαστήριο του οποίου οι λειτουργοί, κατευθυνόμενοι από την αυτοκράτειρα, συναγωνίζονταν μεταξύ τους για τον μεγαλύτερο αριθμό καταδικαστικών αποφάσεων.³⁰ «Ετυμηγοριών», που, αφ' ενός θα ικανοποιούσαν την «εργοδότρια» τους, και αφ' ετέρου θα οδηγούσαν σε βασανισμό και δολοφονία δεκάδες αθώων πολιτών, με τις περιουσίες τους να περιέρχονται στο δημόσιο και να καταλήγουν στα χέρια της Θεοδώρας, αλλά και του Ιουστινιανού. Έτσι, με τον προαναφερόμενο τρόπο, αλλά και με πλαστά, ακόμη, έγγραφα διαθήκης, έως τη στάση του Νίκα,³¹ η πρώην εταίρα, σε συμφωνία με αυτοκράτορα-σύζυγό της, κατάφερε να καρπωθεί τις περιουσίες πολλών πλουσίων

²⁸C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. II, σσ. 53-56.

²⁹Η φιλαρέσκεια της Θεοδώρας σχολιάζεται από τον C. Diehl όχι μόνο φυσική, αλλά και «πολιτική προνοητικότητα», καθώς η ανγούστα γνώριζε καλά, πως η «αδιαμφισβήτητη» γοητεία της αποτελούσε το εγγύτερο όπλο επιρροής της και όχι μόνο. Για να πετύχει κάποιο από τα σχέδιά της ή για να συντριβεί ένας εχθρός, δεν την έμελλε αν θα χρησιμοποιούσε βία, απάτη ή διαφθορά, αρκεί να επιτελούσε τον στόχο της: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. II, σ. 53, πρβλ. μέρ. II, κεφ. III, σσ. 65-66.

³⁰Οι δικαστικές αποφάσεις εποχής Θεοδώρας και Ιουστινιανού δεν εξήγοντο με βάση την τήρηση κανόνων, παρά μόνο με την «μαρτυρία» του οιοδήποτε, ακόμη και ενός μικρού παιδιού ή δούλου και με ποινή τη δήμευση της περιουσίας του ενόχου, την κοπή των γεννητικών τους οργάνων και τη διαπόμπευση: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. πρβλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XI, πργφ. 34-36, σ. 140.

³¹Το 532 μ. Χ., οι φατρίες ή δήμοι των Πρασίνων και Βενέτων του Ιπποδρόμου, λόγω της βαριάς φορολογίας, των οικονομικών στερήσεων και, γενικά, της κακής διακυβέρνησης του ζεύγους Θεοδώρας-Ιουστινιανού, προέβησαν σε μια αιματηρή εξέγερση κατά του παλατιού, αποφασισμένοι να «ρίξουν» τους αυτοκράτορες: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., κεφ. XII, 12, σ. 146.

πολιτών και συγκλητικών.³² Αναφέρεται στη μνησικακία, το αμείλικτο μίσος, τις φρικτές τιμωρίες στις οποίες η Θεοδώρα υπέβαλε τους εχθρούς της, όπως και στην ύπαρξη φυλακών και υπογείων κρυπτών του γυναικωνίτη, όπου η «μνησικάκη» αυγούστα βασάνιζε και εξόντωνε τα θύματά της, ανάμεσα στα οποία υπήρξε και ο γιος της Ιωάννης.³³

Ο Γάλλος βυζαντινολόγος, συμφωνώντας, μέχρι ενός σημείου, με τον Προκόπιο, αλλά και ταυτόχρονα ευρισκόμενος μαζί του σε κάποια αντιδιαστολή σχετικά με κάποια γεγονότα που, εκτενώς περιγράφονται από τον χρονικογράφο, ισχυρίζεται πως τα συγκεκριμένα δεδομένα δεν είναι παρά μόνο ακούσματα, προερχόμενα από τον «αργόσχολο» και «φλύαρο» βυζαντινό λαό και, «ως εκ τούτου», αμφισβητεί την εγκυρότητά τους. Διότι ο C. Diehl, με την ιδιότητα του αμερόληπτου ερευνητή που σέβεται την Ιστορία, έπειτα από προσεκτική μελέτη και σύγκριση γεγονότων στο κείμενο του Προκοπίου, παρατήρησε πως, σε όμοια επαναλαμβανόμενα περιστατικά, διαφαίνονταν αντιφάσεις, των οποίων η τακτοποίηση θα συνέτεινε σε μια πιο επεικική προσέγγιση της αμφιλεγόμενης προσωπικότητας της Θεοδώρας. Έτσι, οι φοβερές κρύπτες και οι «αποτρόπαιες» ιστορίες για μυστικές δολοφονίες και φοβερή κακομεταχείριση, είναι πιθανά ανυπόστατες, ή αποτελούν φαινόμενα υπερβολής, όταν, πρώτον, ο ίδιος ο Προκόπιος έχει επανειλημμένα αναφερθεί στο μυστήριο της Αυγούστας, της οποίας τα μυστικά, ποτέ κανείς δεν κατάφερε να «διαπεράσει», εφ' όσον εκείνη δεν το επιθυμούσε. Δεύτερον, σε κάποια σημεία της *Απόκρυφης Ιστορίας* καταγράφεται ότι πολλοί από τους κρατούμενους στα υπόγεια του βασιλικού γυναικωνίτη, συχνά, κατάφερναν να δραπετεύσουν, ενώ, κάποια από τα «θύματα» της αυτοκράτειρας που υποβλήθηκαν σε «φρικτά βασανιστήρια» εμφανίζονταν με καλή υγεία και σε προνομιούχες θέσεις. Τέλος, αναφορικά με την «εξαφάνιση» του «νόθου» γιου της πρώην εταίρας, με μια τρίτη ένσταση του ο C. Diehl θεωρεί την εκδοχή αυτή «άδικη ύβρι». Εικάζει δηλαδή πως η Θεοδώρα, ήδη «στοργική» μάνα μιας εξ ίσου «νόθας» θυγατέρας που εξ αρχής γνώριζε και συμπαθούσε ο

³²Ως παραδείγματα αναφέρονται: ο γραμματέας, Πρίσκος ο Παφλαγών, ο καταγόμενος δηλαδή από την Παφλαγονία της Μ. Ασίας, αλλά και καυχησιάρης από το ρήμα του Αριστοφάνη παφλάζω, δηλαδή βράζω, μεγαληγορώ, καυχώμαι· ο αριστοκράτης νεαρός, Βασιανός που την «κακολογούσε»· ο αγαπητός στον λαό και έντιμος Διογένης, ο οποίος, παρά τη συκοφάντηση της Θεοδώρας προς το πρόσωπό του, αλλά και τα βασανιστήρια του φίλου του, Θεοδώρου, εν τούτοις, απαλλάχθηκε από το δικαστήριο και απετέλεσε μια από τις ελάχιστες εξαιρέσεις αποτυχίας των σχεδίων της μνησικάκης αυτοκράτειρας.: C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. III, σ. πρβλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XVI, πργφ. 7-22, πρβλ. κεφ. XVII, πργφ. 1, σσ. 196-198.

³³C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. III, σ. 65.

Ιουστινιανός, λογικά θα έπρεπε να συγκινηθεί με την εμφάνιση του χαμένου της παιδιού αν είχε όντως εμφανισθεί και όχι να συκοφαντείται με την κατηγορία της μητέρας-Μήδειας.³⁴

Κατά την άποψη του C. Diehl, η «ωραία, εξάριετη και συνετή μονάρχισσα» Θεοδώρα, σύμφωνα με τον στίχο του ποιητή Παύλου Σιλεντιάριου,³⁵ με την βαθιά επιρροή της στον Ιουστινιανό, κατάφερε επί εικοσιένα συναπτά έτη και μέχρι του θανάτου της να αναμειχθεί δυναμικά σε όλους τους τομείς εξουσίας.³⁶ Επίσης, παράλληλα, μπόρεσε να επιβληθεί στους υπηκόους της³⁷ και να επιτελέσει επιζήμια μεν άσκηση εξουσίας, αλλά σε συνδυασμό με τη σωστή αντίληψη των ζωτικών κρατικών συμφερόντων, στη διαχείριση των οποίων αφιέρωνε τον περισσότερο χρόνο της.³⁸ Φίλαρχη και απολαμβάνοντας τα προνόμια της ανώτατης αρχής που αντιπροσώπευε, δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει κάθε μέσον, θεμιτό ή αθέμιτο, προκειμένου να κατοχυρώσει το θρόνο, τόσο της ίδιας, όσο και του συζύγου της. Ούσα μάλιστα τολμηρή, ιδιαίτερα εύστροφη και έχοντας σχεδόν πάντα την τελευταία λέξη, ενίοτε δεν δίσταζε να υποχωρεί, αλλά με τελικό στόχο την τέλεια αντεκδίκηση.³⁹

Ο C. Diehl, η δεύτερη ουσιαστική πηγή της ιστορικής μου μελέτης, αναφέρει πως η Θεοδώρα, με καθαρή πολιτική αντίληψη και διαβλέποντας το βάθος των προβλημάτων, διέκρινε την υπονόμευση των θεμελίων της αυτοκρατορίας από την έντονη πολιτικο-οικονομική κρίση, καθώς και την δυσαρέσκεια των υπηκόων από την «υπερβολική» φορολογική καταπίεση την οποία υφίσταντο, λόγω της ανάγκης εισροής χρημάτων στα κρατικά ταμεία.⁴⁰ Δια τούτο και ενέπνευσε στον Ιουστινιανό το διάταγμα του 535 μ. Χ., περίπου, σύμφωνα με το οποίο ρυθμίζονταν τα καθήκοντα

³⁴C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. III, σσ. 60-67.

³⁵Παύλος Σιλεντιάριος, *Παλατινή Ανθολογία*, τόμ. V, 250-258.

³⁶Η Θεοδώρα, εκτός από την πολιτική, διπλωματία και εκκλησία, αναμείχθηκε και με τη διοίκηση, όπου διόρισε ως αξιωματούχους τους δικούς της προστατευόμενους: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 86-90.

³⁷Απο τον βυζαντινολόγο αναφέρεται ότι η ανούστα Θεοδώρα, ήταν τόσο δημοφιλής στους υπηκόους της, ώστε, πόλεις και επαρχίες της χώρας, έπαιρναν για να την τιμήσουν το όνομά της, δηλ., *Θεοδωριάς*, ή *Θεοδωρούπολις*. Επίσης το όνομα καθώς και η εικόνα της, βρίσκονταν σε ναούς ή πίνακες του «Ιερού Παλατίου», αλλά και στις αυτοκρατορικές σφραγίδες και πάντα δίπλα στο πλευρό του συζύγου της.: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σ. 87.

³⁸Με δική της πολιτική και διπλωματία η Θεοδώρα, συντελούσε στη διακυβέρνηση ή και διοικούσε με δικές της ιδέες, ενώ, κατά τον βυζαντινολόγο, στη *Νομοθεσία του Ιουστινιανού*, εμπεριέχεται μια δική της σειρά από αξιολογα μέτρα, δημιουργήματα της ίδιας: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 87-91.

³⁹C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 86,87,90.

⁴⁰Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία*, τόμ. I, σσ. 324-610.

όλων των υπαλλήλων οι οποίοι, εις το εξής, θα έπρεπε να είναι «*τίμιοι, δίκαιοι και πατρικοί*» προς τους πολίτες. Στη συνέχεια, ενώ ο αυτοκράτορας παρέμενε «κολλημένος» στην ένωση με τη Ρώμη και, συνεπώς, στην απόλυτη επιβολή της Ορθοδοξίας, η Θεοδώρα, μαντεύοντας τον κίνδυνο που ελόχευε από τις θρησκευτικές αιρέσεις και τις εξ αυτών σχισματικές τάσεις, με σύνεση και παραχωρήσεις για ανεξιθρησκεία, με ανοικτή υπεράσπιση των αιρετικών και απείθεια στον πάπα, κατάφερε να επιλύσει το σοβαρό αυτό θρησκευτικό ζήτημα με την πολιτική του χροιά κάτω από τη θεολογική επιφάνεια.⁴¹

Κατά τον γάλλο βυζαντινολόγο, η Θεοδώρα σαν «μεγάλη πολιτικός», ευλύγιστη ή ανάλογα βάνουση, τολμηρή και αποφασιστική, μη διστάζοντας να καθαιρέσει ακόμη και τον πάπα, κυβέρνησε ουσιαστικά και χειρίσθηκε προσεκτικά όλες, σχεδόν, τις υποθέσεις της «δικής» της μοναρχίας. Γύρω της, κινούνταν μυστικά και, «*πάνω από το κεφάλι*» του Ιουστινιανού, ένα πλήθος διπλωματών και «κατασκόπων» που φρόντιζαν, ώστε, οτιδήποτε απευθυνόταν στον αυτοκράτορα να περνά πρώτα από τον δικό της έλεγχο.⁴² Αλλοίμονο σε όποιον παράκουγε τις εντολές της και προκαλούσε τη δυσμένειά της.⁴³ Με «μνημιώδη» μνησικακία ,επιβεβαιώνει ο C. Diehl συμφωνώντας στο σημείο αυτό αρκετά με τον Προκόπιο, η αυγούστα δεν δίσταζε να τιμωρεί και να καταστρέφει οποιονδήποτε την αγνοούσε. Αντίθετα, σπάνιες υπήρξαν οι φορές που από οίκτο συγχώρησε άτομα που την έβλαψαν ή της ήταν εξ αρχής αντιπαθητικά. Όσο, όμως, σκληρή υπήρξε η Θεοδώρα με τους εχθρούς της, άλλο τόσο καλή και γεναιόδωρη ήταν με τους φίλους και συγγενείς της. Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Άνθιμος, ο Αλεξανδρείας Τιμόθεος, γνωστός και

⁴¹C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 90-91.

⁴²Από τον βυζαντινολόγο αναφέρεται η φράση που, η Θεοδώρα, μεταξύ άλλων, έγραψε σε υπουργό του πέρση βασιλέα, Χοσρόη: «*Ο αυτοκράτορας δεν αποφασίζει τίποτα χωρίς να με συμβουλευθεί*». ο ίδιος δε συγγραφέας εικάζεται, πως μια τόσο μεγάλη επιρροή, πολλάκις απέβη επιζήμια, τόσο, ώστε γειτονικά βασίλεια χλεύαζαν τον Ιουστινιανό και διέδιδαν, καυστικά, ότι η βυζαντινή αυτοκρατορία κυβερνάτο από μια γυναίκα: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 92-93.

⁴³Δεν χρειαζόταν να συμβεί κάτι το ιδιαίτερα σοβαρό, σύμφωνα με τον C. Diehl, για να μισήσει κάποιον η Θεοδώρα. Αρκούσε ο φθόνος και ο φόβος που θα μπορούσε η ίδια να αισθανθεί για κάποιον και αμέσως εκείνος κινδύνευε από τος μένος της. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται η περίπτωση του ανηπιού του καίσαρα, Γερμανού, ενός δίκαιου, ικανού στρατιώτη και χαρισματικού διπλωμάτη, ο οποίος, εύπορος, φιλόφρων και, αρκούντως, αγαπητός στον λαό, είχε, επάξια, κερδίσει τη συμπάθεια του Ιουστινιανού. Η πιθανή διαδοχή του στο θρόνο, όμως, αλλά και ο «*χλιδάτος*» γάμος του με την εγγονή του Μεγάλου Θεοδορίου, υπήρξαν τα ισχυρά κίνητρα που ώθησαν τη θεοδώρα να επηρεάσει τον καίσαρα, τόσο αρνητικά για τον Γερμανό, ώστε, εκείνος, αρχικά, να πέσει στη δυσμένεια του αυτοκράτορα και σταδιακά να αποπεμφθεί από κάθε αξίωμα, έως και το θάνατο της αυγούστας: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VII, σσ. 95-97, πρβλ. J. B. Bury, *The Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*, σ. 219-228.

ως «πνευματικός της πατέρας, ο πάπας Βιγίλιος, ο αξιωματούχος Πέτρος Βαρσύμης και ο ευνούχος στρατηγός Ναρσής, αποτελούν ένα μικρό μόνο ποσοστό των ευνοουμένων της αυτοκράτειρας, που με υπερβάλλοντα ζήλο και αφοσίωση, εξασφάλισε και το μέλλον της οικογενείας της. Απεκατάστησε δηλαδή και προίκισε αδελφές και ανήψια, κυρίως, όμως την κόρη και τον εγγονό της Αθανάσιο τον οποίο, καθώς λέγεται, υπεραγαπούσε.⁴⁴

3. 2 Κ. Θεοχάρους

Ο Μακεδόνας μυθιστοριογράφος Κ. Θεοχάρους, με αρκετή, πιστεύω, πιστότητα σε Προκόπιο και C. Diehl και αναφερόμενος στην μοναρχία της «καλλονής» Θεοδώρας, συμπληρώνει από «αδιευκρίνιστες» πηγές, ότι το αυστηρό πρωτόκολλο της αυλής του «Ιερού Παλατίου», επεκτείνεται όχι μόνο στην αίθουσα ακροάσεων, αλλά και στο δρόμο, με όλα τα συνεπαγόμενα για τους υπηκόους. Όσο για τις σχέσεις της ανγούστας με τις γυναίκες που ανήκαν στην υπηρεσία της, από το μυθιστοριογράφο θεωρούνται «ιδιαίτερα» θερμές, με συχνές εξάρσεις ευθυμίας και αυτοσχεδιασμού της, ως μιμάδα, στους βασιλικούς κήπους.⁴⁵

3. 3 P. Cezaretti

Ο P. Cezaretti αποφαινεται ότι την Κυριακή, 4.του Απρίλη, του σωτήριου έτους 527 μ. Χ., η Θεοδώρα, η μοναδική από τις εννέα συζύγους αυτοκρατόρων που αμέσως, σχεδόν, εστέφησαν ανγούστες, η γυναίκα που επέλεξε για «σάβανο» την εξουσία,⁴⁶ εστέφη αυτοκράτειρα και, ουσιαστικά, συγκυβερνήτης του συζύγου της Ιουστινιανού. Ο ιταλός ιστορικός και ένας από τους πιστούς μαθητές της σχολής του Προκοπίου, θεωρεί τη Θεοδώρα, ως το βέλος, που εξακοντισμένο από τον Εκήβολο,⁴⁷ πρώην εκατόνταρχο της Κυρηναϊκής και εραστή της «πάλαι ποτέ» εταίρας, κτύπησε, ακριβώς στο κέντρο της εξουσίας του Βυζαντίου και το γέμισε με

⁴⁴C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. VI, σσ. 88-93 & κεφ. VII, σσ. 95-97.

⁴⁵Κ. Θεοχάρους, *Ανγούστα Θεοδώρα*, μέρ. IV, κεφ. VII, σσ. 246-250.

⁴⁶P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. XI, σσ. 262-295.

⁴⁷Εκήβολος σημαίνει: αυτός που ρίχνει μακριά το βέλος. Είναι όνομα που στην αρχαία εποχή χαρακτηρίζει τους θεούς, Άρτεμη και Απόλλωνα, με την έννοια ότι ο θεός ή η θεά «εκός βάλεν», δηλ. ρίχνει το βέλος μακριά ή κατ' άλλους «εκών βάλεν», πετυχαίνει δηλαδή το στόχο του ακριβώς: P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. VI, σ. 130.

την ύπαρξή της. Έτσι, η νέα μονάρχισσα, με την οξυδέρκεια αλλά και πείρα που τη χαρακτήριζε, κυρίως, λόγω της περιπέτειάς της στην Αλεξάνδρεια, από την πρώτη μέρα της στα αυτοκρατορικά διαμερίσματα, συγχρόνως, ανέλαβε και τυπικά πλέον καθήκοντα διακυβέρνησής της, κάτι που ήδη ασκούσε παρασκηνιακά.⁴⁸

Η Θεοδώρα, ψύχραιμη και όχι απρόβλεπτη και βιαστική στις αποφάσεις της, διορατική και γνωρίζοντας τους κινδύνους των εξεγέρσεων που διαμηνούνταν από τις θρησκευτικές και διωκόμενες αιρέσεις, έδινε την εντύπωση κληρονόμου του μετριοπαθούς, μονοφυσίτη αυτοκράτορα Αναστασίου, ο οποίος, με την ήρεμη σοφία του πίστευε, πως οι απαιτήσεις του πάπα θα ηδύναντο να πραγματοποιηθούν, μόνο με «αιματοχυσία». Διατεινόταν δε, ότι ένα επιδιωκόμενο πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των εκκλησιών και των αιρετικών στρωμάτων, θα μπορούσε, ίσως, να επιφέρει συμβιβαστικές λύσεις με κατακλείδα την ειρήνη. Και η Θεοδώρα το κατάφερε. Με υπομονή, ρεαλισμό και περίσκεψη, συγκροτώντας ταυτόχρονα ένα άρτιο δίκτυο κατασκοπίας με άγνοια του αυτοκράτορα, γνώριζε τα πάντα, έχοντας έτσι το ευεργετικό πλεονέκτημα να προλαμβάνει και να παρεμβαίνει, άμεσα, σε κάθε δημιουργηθέν πρόβλημα.⁴⁹

Θεωρώ, ότι ο αξιόλογος, Ιταλός ιστορικός, πιστός στη σοβαρότητα, και αμεροληψία, αρκείται, κυρίως στις βασικές, κλασσικές πηγές μελέτης του φαινομένου, «Θεοδώρα». Με περιγραφή των ιδίων, σχεδόν, περιστατικών και ντοκουμέντων και με παράλληλη κριτική της ζωής, του έργου και της προσωπικότητας της μονάρχισσας, προσπαθεί με ήρεμο και συγκρατημένο «ύφος», να δώσει στον αναγνώστη και, ίσως, δόκιμο ερευνητή, μια μελέτη, με, όσο το δυνατό, έγκυρη και επιστημονική χροιά. Μια ιστορική βιογραφία, η οποία ξέχωρα από την αιγιματική υπόσταση της Θεοδώρας σε συνάρτηση με τον Ιουστινιανό, ίσως, το πιο σημαντικό, μας ενισχύει με κάποια, πιθανόν, νέα στοιχεία και μας μυεί σε βάθος στην εποχή της μέγιστης ακμής της ελληνοχριστιανικής, πρώιμης βυζαντινής περιόδου.⁵⁰

3. 4 G. Rachet

⁴⁸P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. X, σσ. 232-244.

⁴⁹P. Cezaretti, *θεοδώρα*, κεφ. X, σσ. 242-248.

⁵⁰P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. X, σσ 232-261.

Ο G. Rachet, που ξεκινά την ιστορία της Θεοδώρας από το 512 μ. Χ., έπειτα από μακρά αφήγηση των ποικίλων γεγονότων που διαδραματίστηκαν στη ζωή της, καταλήγει στην ημέρα του γάμου της με τον «ισχυρό» Ιουστινιανό και στη μετέπειτα περιγραφή της στέψης της ταπεινής, πρώην εταίρας, ως αυτοκράτειρας του Βυζαντίου. Έτσι, καθώς ο G. Rachet δεν ασχολείται καθόλου με το εξουσιαστικό συγκείμενο και τη ζωή της αυγούστας στο «Ιερόν Παλάτιον», τη σκυτάλη παίρνει ο Γεώργιος Ρούσσος με τη *Φλογισμένη Πορφύρα* της άνασσας Θεοδώρας⁵¹

3.5 Γ. Ρούσσος

Ο Γ. Ρούσσος στο κεφάλαιό του σχετικά με τη διακυβέρνηση της Θεοδώρας, παρουσιάζει στην αυτοκράτειρα αρκετά κοινά σημεία, τόσο με το κείμενο του Προκοπίου, όσο και με εκείνα των άλλων σύγχρονων συγγραφέων της συγκεκριμένης μελέτης. Έτσι, όταν εκείνη, μετά την ήδη αναφερόμενη περιπέτειά της ως «Πελαγία» στην Πεντάπολη της Κυρηναϊκής, αλλά και έπειτα από το «θεολογικό» περιβάλλον της Αλεξανδρείας και των μονοφυσιτών πατέρων της Τιμοθέου και Σεβήρου, στέφτηκε αυτοκράτειρα στο πλάι του Ιουστινιανού, με την οξύνοια και την προνοητικότητα που πάντα σχεδόν την χαρακτήριζε, αμέσως έβαλε σε εφαρμογή ένα σχέδιο εξουσίας της που από καιρό ετοίμαζε. Αρχικά, χάρη στο ισχυρό σύστημα κατασκοπίας που είχε οργανώσει στην αυλή του «Ιερού Παλατίου» και πληροφορούμενη, έγκαιρα, τα σχέδια της αυτοκράτειρας Ευφημίας με τον «πανούργο» πρωθυπουργό Ιωάννη Καππαδόκη για την ανατροπή του Ιουστινιανού από το θρόνο, κατάφερε με μεθοδευμένες κινήσεις να τους αναγκάσει να αποκαλυφθούν. Τότε, όπως διατείνεται ο ιστορικός συγγραφέας, πάραυτα και χωρίς οίκτο εκ μέρους της αυγούστας, ο μεν Καππαδόκης καταδικάστηκε και οδηγήθηκε στη φυλακή για κάποιο χρονικό διάστημα και έως ότου συνεισθεί από το φόβο του, η δε Ευφημία, μετά το θάνατο του πρώην αυτοκράτορα και συζύγου της Ιουστίνου, απεσύρθηκε με την ακολουθία της σε μοναστήρι.⁵²

4. Συμπεράσματα

⁵¹G. Rachet, *Θεοδώρα*, κεφ. I-XXXIV, σσ. 7-551.

⁵²Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. ΙΙΙΧ-ΙΧ, σσ. 113-136.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αυτής της μελέτης, ο Προκόπιος αποδίδει στη Θεοδώρα μια διακυβέρνηση με σκληρότητα, ανοσιουργήματα, προσωπικό συμφέρον και μνησικακίες. Αντίθετα οι υπόλοιποι σύγχρονοι συγγραφείς, πλην του G. Rachet, συμφωνούν ως προς την αυταρχική και αλλαζονική πολιτική της αυτοκράτειρας, αλλά ταυτόχρονα της αποδίδουν ένα πλούσιο και θετικό κυβερνητικό έργο.

UNIVER
OF
JOHANNE